

Література:

1. **Гуцал В.** Грає оркестр українських народних музичних інструментів. – К., 1978. – 168 с.
2. **Восводин В.** Пособие для руководителя студенческого оркестра народных инструментов. – К., 2003. – 143 с.
3. **Калугина Н.** Методика работы с русским народным хором. – М., 1977 – 254 с.
4. **Комаренко В.** Український оркестр народних інструментів. – К., 1960. – 82 с.
5. **Мацневский И.** Народная инструментальная музыка как феномен традиционной культуры. Общетеоретические проблемы: Автореф. дисс. д-ра искусствоведения: 02. / ЛГИ театра, музыки и кинематографии им. Н.К. Черкасова. – Л., 1990. – 47 с.
6. **Новаторов В.** Организаторы досуга. – М.: Россия, 1989. – 62 с.
7. **Пасічник Л.** Академічне народно-інструментальне ансамблеве мистецтво України ХХ ст.: історико-виконавський аспект: Автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 01 / ЛДМА ім.М.В. Лисенка. – Львів, 2007. – 17 с.
8. **Піча В.** Вільний час: тенденції і проблеми розвитку. – К., 1992. – 106 с.
9. **Юцевич Є., Безп'ятов Є.** Оркестр народних інструментів. – К., 1948. – 114 с.

УДК 371.13

Ревенко І.В.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розкрито сутність поняття «спрямованість особистості». Проаналізовано основні напрямки формування художньо-естетичної спрямованості майбутніх учителів гуманітарного профілю.

Ключові слова: *спрямованість особистості, художньо-естетична спрямованість майбутнього вчителя, естетичні потреби, художньо-естетичні інтереси.*

Інтенсивний соціально-економічний, політичний та духовний розвиток незалежної, демократичної України початку ХХІ століття позначився низкою реформ у різних галузях суспільного життя, зокрема в освіті. В умовах модернізації системи освіти відбувається переосмислення ролі вчителя, висувуються нові вимоги до підготовки педагогічних кадрів. Сучасний вчитель – це не тільки фахівець у певній галузі знань, він є носієм культури, на нього покладається важлива місія акумулювання та трансляції культурних і духовних цінностей наступним поколінням.

Як зазначено в Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), одним з пріоритетних напрямів реформування виховання є забезпечення високої художньо-естетичної освіченості та вихованості особистості. Важливу роль у здійсненні художньо-естетичного виховання школярів відіграють як вчителі художньо-естетичних дисциплін, так і вчителі гуманітарних дисциплін, адже художньо-естетичне виховання повинно мати цілісний та організований характер, що вимагає координованості дій всього педагогічного колективу. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування художньо-естетичної спрямованості майбутніх учителів гуманітарного профілю.

Поняття спрямованості особистості достатньо широко висвітлено у психолого-педагогічній науці (Б. Ананьєв, Л. Божович, Л. Мітіна, К. Платонов, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, Д. Фельдштейн та інші вчені). Різні аспекти досліджуваної проблеми висвітлюються у наукових працях, присвячених: психології праці й особистості вчителя (Г. Балл, І. Бех, О. Леонтьєв, О. Киричук, Г. Костюк, Н. Кузьміна, В. Моляко, В. Рибалко, В. Семиченко та інші); сутності естетичних потреб та інтересів (Б. Додонов, К. Ізард, Л. Паненкова, Г. Саїк, Б. Теплов, Г. Шингаров та інші).

На думку більшості дослідників провідною характеристикою особистості є її спрямованість, яка є системою домінуючих мотивів поведінки і діяльності. Спрямованість -

це складне особистісне утворення, в основі якого лежать потреби особистості. Їх задоволеність виступає в якості мотивів поведінки людини. Стійкість спрямованості характеризується тривалістю та збереженням спонукань протягом життя, що пов'язується з емоційно-вольовими якостями особистості. Д. Узнадзе зазначив, що своєрідною формою спрямованості особистості є установка, яка виникає у поєднанні двох умов: актуальності потреби особистості та ситуації її задоволення [8].

Спрямованість особистості завжди соціально обумовлена і формується в процесі навчання та виховання.

Досліджуючи проблему професійної підготовки майбутнього вчителя, О. Дубасенюк визначила, що професійна спрямованість вчителя є системоутворювальною властивістю і містить такі показники: інтерес до педагогічної професії і виховної діяльності, який виявляється в усвідомленні своїх здібностей і характеру, мотивів вибору професії, у сформованій потребі виховувати та навчати дітей, потребі у самовдосконаленні власної особистості та діяльності [2, с.11].

Передумовою художньо-педагогічної діяльності вчителя гуманітарного профілю є його художньо-естетична спрямованість, яка виражена у відповідних установках. Вона полягає у стійкій мотивації вчителя, визначає стан його готовності до продуктивної діяльності в галузі естетичного виховання школярів, дозволяє учителеві досягти високої результативності своєї праці.

Отже, дослідження проблеми формування художньо-естетичної спрямованості майбутнього вчителя може здійснюватися шляхом вивчення системи психічних властивостей і станів особистості: мотиваційної сфери, потреб, інтересів тощо.

«Мотив» є ключовим поняття теорії мотивації (Ф. Герцберг, К. Левін, Д. Макклелланд, А. Маслоу, Г. Мюррей та інші). Мотивація – це внутрішня рушійна сила, що спонукає людину до дій або певного типу поведінки, визначає її спрямованість і пов'язана з її потребами [9]. Мотивами (спонукальними причинами) можуть бути певні прояви потреб або спонукування іншого роду [3]. Мотиви до будь-якої діяльності виникають на основі усвідомлення потреб, які являють собою внутрішній стан психологічного або функціонального відчуття нестачі чого-небудь і проявляється у залежності від ситуативних факторів. Мотив викликається тільки тією потребою або тими потребами, котрі в конкретній ситуації набувають найбільш об'єктивної або суб'єктивної значущості.

Поняття «мотив» також розглядається у теорії діяльності, де мотив – це опредмечена потреба. Тобто у процесі мотивації людина не тільки усвідомлює свої потреби, способи і засоби їх задоволення, а й пов'язує їх з певним предметом діяльності, що й визначає її спрямованість [4; 5].

Оскільки процес задоволення потреб виступає цілеспрямованою діяльністю, потреба є стимулятором активності суб'єкта. Мотив як збудження до певної дії формується в міру того як людина враховує, оцінює, зважає умови, у яких вона перебуває й усвідомлює мету, що перед нею постає. Зміст потреб відображається у формі почуттів, думок, понять, ідей, уявлень, переконань, ідеалів, інтересів.

У професійній діяльності людина не тільки задовольняє матеріальні потреби, а й формує та задовольняє велику гаму інтелектуальних, соціальних, естетичних та інших духовних потреб, що сприяє розкриттю творчих сил і здібностей людини, її всебічному й гармонійному розвитку.

Ми поділяємо точку зору А. Зіся та І. Лазарева, згідно якої художньо-естетична діяльність, як і будь-яка діяльність, обумовлена певною потребою, яку можна назвати естетичною потребою [7].

У тлумачному словнику [10] естетичні потреби визначаються як зацікавленість людини естетичними цінностями, вихідний пункт засвоєння і створення людиною естетичного у різноманітних формах діяльності, і, в першу чергу, у мистецтві, де естетичне виявляється у найбільш концентрованому вигляді. Естетичні потреби є початковим імпульсом для творчого сприйняття світу і його перетворення за законами краси, що сприяє творчому розвитку особистості, її вдосконаленню [6].

Різниця між естетичними потребами та іншими духовними потребами полягає в тому, що естетична потреба відрізняється безкорисливим характером, орієнтованим не на прагматичне, а на інтелектуально-почуттєве пізнання та засвоєння мистецьких явищ. Його суть полягає в тому, що від процесу задоволення потреби особистість очікує ефекту у вигляді не матеріального здобутку, а емоційно-почуттєвої, творчої насолоди. І. Кант першим протиставив ідею краси ідеї користі і доцільності, означив потребу в естетичному як незацікавлений інтерес. Це трактування естетичної потреби було розвинуте Ф. Шіллером. Він вважав, що тільки у красі зникає матеріальний примус законів природи і духовний примус морального закону, і людина одержує свободу [6].

Сформованість у майбутніх учителів естетичних потреб виявляється у їх зацікавленості цінностями художньої культури, у художньо-творчому характері їх діяльності, у естетичних властивостях продуктів цієї діяльності тощо.

Естетичні потреби лежать в основі художньо-естетичних інтересів і є стимулятором їх формування та розвитку. Художньо-естетичний інтерес – це особливий вид загального поняття «інтерес». В. Крутецький визначив, що інтереси – це активна пізнавальна спрямованість людини на той чи інший предмет, явище або діяльність, пов'язана з позитивним емоційним ставленням до них [3].

За змістом інтереси визначаються тими об'єктами або предметами, на які вони спрямовані і визначаються суспільно-історичними та індивідуальними умовами життя. За предметною спрямованістю розрізняють інтереси пізнавальні, професійні, естетичні, наукові тощо.

Цінними характеристиками інтересу є його широта, глибина, стійкість та дієвість. Всебічний розвиток особистості передбачає велику широту та різнобічність інтересів за наявності основного, центрального інтересу. Глибина інтересу обумовлена потребою докорінно вивчити об'єкт. Стійкі інтереси характеризуються довготривалістю, вони відіграють суттєву роль у життєдіяльності людини і є відносно закріпленими особливостями особистості. Дієві інтереси глибоко впливають на життя і діяльність людини, спонукають її до систематичних та цілеспрямованих дій у певному напрямку, до активних й ініціативних пошуків джерел їх задоволення.

С. Рубінштейн [5], вважаючи інтерес необхідним вираження спрямованості особистості, бачив декілька шляхів його формування:

1. розвиток тих інтересів, в яких особистість відчуває потребу;
2. формування інтересів, шляхом поєднання нових та наявних інтересів;
3. введення суб'єкта в нові зв'язки з об'єктивною реальністю; як наслідок інтерес одночасно виступає засобом та метою педагогічного процесу.

Художньо-естетичний інтерес визначається як вибіркова спрямованість особистості на пізнання прекрасного у мистецтві саме під впливом його емоційної привабливості, що виражається в емоційному прагненні до художньо-творчої діяльності та потребі естетичної насолоди [1].

Художньо-естетичні інтереси класифікуються за рівнем прояву:

- за широтою: широкі – інтерес до різних видів і жанрів мистецтва, різних видів художньо-творчої діяльності; вузькі – інтерес до певного виду або жанру мистецтва, до певного виду художньо-творчої діяльності;

- за глибиною: глибокі – характеризуються творчим ставленням до діяльності, прагнення поглибити свої знання у галузі мистецтва; поверхові – спрямовані на зовнішнє задоволення у пізнанні мистецтва та художньо-творчій діяльності;

- за стійкістю: стійкі – тривале зберігання відносно інтенсивного інтересу до мистецтва незалежно від складності пізнавальних та художньо-творчих завдань; нестійкі – короточасний інтерес до мистецтва, що залежить від характеру складності завдань;

- за характером прояву: постійні, що не залежать від конкретної ситуації; ситуативні – що стимулюється певною ситуацією;

- за предметною опосередкованістю впливу: прямі – безпосередній інтерес до мистецтва та художньо-творчої діяльності; непрямі – опосередковані іншою галуззю знання

або діяльності;

- за активністю впливу: дієві, що спонукають до активних цілеспрямованих дій у галузі мистецтва; пасивні, що не спонукають до дій;

Формування художньо-естетичних інтересів майбутніх учителів передбачає засвоєння системи художньо-естетичних знань, які постійно розширюються та поглиблюються. Розуміння студентами значущості цих знань для їх професійної діяльності, а також для власного художньо-естетичного розвитку сприяє формуванню у них мотивації до їх засвоєння.

Отже, функціональне значення художньо-естетичної спрямованості вчителя гуманітарного профілю полягає в регуляції його поведінки щодо художньо-естетичного виховання школярів. Основними напрямками формування художньо-естетичної спрямованості майбутніх вчителів є формування в них позитивної мотивації, яка ґрунтується на зацікавленості художньо-педагогічною діяльністю та усвідомленні значення художньо-естетичного виховання, формування художньо-естетичних інтересів та естетичних потреб.

Література:

1. *Дем'янчук О.Н.* Естетичний інтерес як педагогічна проблема / О.Н. Дем'янчук // Психологія і педагогіка. – 1994. - №2. – С.12 – 16.
2. *Дубасенюк О.А.* Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: Моногр. / О.А. Дубасенюк, Т.В. Семенюк, О.Є. Антонова; Житомир. держ. пед. ун-т ім. І.Франка. – Житомир, 2003. – 192 с.
3. *Крутецкий В.А.* Психология: Учебник для учащихся пед. училищ / В.А. Крутецкий. Изд. 2-е, перераб и доп. – М.: Просвещение, 1980. – 352 с.
4. *Леонтьев А.Н.* Избранные психологические произведения: В 2-х т. Т.1 / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – 392 с.
5. *Рубинштейн С.Л.* Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 712 с. – (Мастера психологии).
6. *Сморж Л.О.* Эстетика [Текст] : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Л. О. Сморгж; Київський міжнар. ун-т. – К. : Кондор, 2009. – 334 с.
7. Теория эстетического воспитания / АН СССР, ТЗЗ Ин-т философии / Отв. ред. Н.И. Киященко, Н.Л. Лейзеров. – М.: Искусство, 1979. – 255 с.
8. *Узнадзе Д.Н.* Психология установки. / Д.Н. Узнадзе – СПб.: Питер, 2001. – 416 с.
9. *Цимбалюк І.М.* Психологія: Навчальний посібник / І.М. Цимбалюк. – К.: ВД «Професіонал», - 2004. – 216с.
10. Эстетика: словарь / Под общ. ред. А. Беляева и др. – М.: Политиздат, 1989. – 447 с.

УДК 371.124:7.071.2

Корчагіна Г.С.

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

В статье рассматривается понятие творчески-интеллектуальные умения будущих учителей музыкального искусства в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: *творчество, интеллект, умения, творчески-интеллектуальные умения.*

Нові ціннісно-цільові орієнтири в освіті пов'язані з розвитком потенційних можливостей кожної особистості, створенням умов для творчо-інтелектуального самовдосконалення. Формування творчо-інтелектуальних умінь є передумовою оволодіння не однією, а низкою суміжних спеціальностей і тим самим сприяє вихованню професіонала широкого профілю. Особливого значення це питання набуває при підготовці вчителя музики у зв'язку з багатогранністю його діяльності.